

Quaderns d'Història

LA SOCIETAT AGRÍCOLA DE CABRA DEL CAMP (1895-1936)*

per Jaume Teixidó Montalà

Paraules clau: agricultura, Cabra del Camp, cooperativisme.

Resum: el treball sintetitza la història de la Societat Agrícola de Cabra del Camp des de la seva fundació, l'any 1895, fins a l'esclat de la guerra civil. Aquesta entitat fou un element dinamitzador primordial de la vila de Cabra (Alt Camp) i de la seva vida econòmica, cultural, política i recreativa.

Abstract: the work synthesizes the history of *Societat Agrícola de Cabra del Camp* from its foundation in 1895 to the beginning of the civil war. It was a fundamental element for the village of Cabra (Alt Camp) and for its economical, cultural, political and recreative life.

Parlar d'una associació que va dinamitzar la cultura, la política i l'economia d'un poble al llarg de més de quaranta anys és ben difícil, i més si tenim en compte la poca documentació que l'ha sobreviscut¹. Tanmateix el record es va esvaïnt i difuminant-se a mesura que transcorren els anys en detriment d'aquest nucli cooperatiu que impulsà el cooperativisme agrari a la vila de Cabra.²

En primer lloc, donarem una breu visió del marc en què s'enquadrava el poble al llarg de l'etapa. L'economia de la població era eminentment agrícola; tenia com a conreu principal la vinya i en menor mesura la sembradura. També la ramaderia era important.

Com podem observar en el quadre següent³, el principal conreu era la vinya, que, tot i haver patit els efectes de la fil·loxera que afectaren la contrada en els primers anys de l'última dècada del segle XIX, va augmentar considerablement enfront d'altres conreus. Els vins eren "*tintos y claros de 11 a 12 grados son propios para la exportación*".⁴ Posteriorment, en el cadastre de 1946 era la sembradura la que ocupava el primer lloc en l'agricultura, la vinya en escassament trenta anys havia patit una fortíssima davallada.

* Treball guardonat amb el Premi Rodon-Giró, convocat el 1996 per la Fundació Ciutat de Valls.

Cultiu	1854		1918		1946	
	Jornals ⁵	%	Jornals	%	Ha	%
Sembrat	780	26,63	700	18,87	583,6057	22,17
Vinya	797	27,21	1.152	31,05	346,4116	13,16
Oliveres	152	5,19			91,1716	3,47
Regadiu	13	0,44	17	0,46	48,5862	1,85
Avellaners	27	0,92			145,2969	5,52
Ametllers					80,8341	3,07
Conjunt ⁶			99	2,67		
Erm	343	11,71			741,1476	28,16
Bosc	405	13,83	436	11,75	355,1577	13,49
Garriga	412	14,07	190	5,12	239,8373	9,11
Erm i roques			1.116	30,08		
TOTAL	2.929	100,00	3.710	100,00	2.632,0487	100,00

Dels altres conreus cal destacar l'olivera i més tard l'ametller. Cal fer esment de l'important augment dels avellaners, ja que a mitjan de segle era el tercer conreu del terme. La superfície no conreada havia anat augmentant, a causa, possiblement, de la davallada de població que comportà la pèrdua de mans per poder treballar la terra.

D'indústria, n'hi havia ben poca, només dues fàbriques de teules, propietat de Pere Rosich i de Joan Vives Rodon, i una fàbrica de teixits.⁷ També, l'any 1900, tenia una escola de nens i una altra de nenes, un estanc de Ramon Vives, una sabateria d'Isidre Aluja, una taverna de Ramon Rovira, dos ferrers (Josep Vila Coll i Joan Bonet), molins de farina propietat de Manuela Ventosa i un manescal Esteve Fonollera. Els principals propietaris eren Joan Aluja, Joan Adserà, Miquel Amenós, Joan Canela, Francesc Canela, Ramon Duch, Josep Grimau, Marià Grau, Andreu Forné, Joan Ferrando, Joan Guivernau, Mercè Huguet, Joan Morató, Francesc Oliva, Josep Portas, Josep Queralt G., Josep Queralt R., Josep Queralt Q., Pere Rosich i Ramon Rovira.⁸

La població de la vila va anar disminuint al llarg del període. La màxima punta demogràfica va ser l'any 1887 amb 1.204 habitants i baixà fins als 809 del 1940. En uns cinquanta anys va perdre 395 veïns, el 32,81%.

<i>Anys</i> ⁹	1860	1887	1900	1920	1930	1940
Habitants	1.116	1.204	981	897	839	809

Gairebé tota la població residia en el nucli urbà de Cabra del Camp. L'any 1938¹⁰, els 896 veïns es repartien de la següent manera: en el poble, 794 persones; Fontscaldetes, 35 habitants; i en els masos, 67. De cases¹¹, l'any 1918, el terme en tenia 265, repartides entre la vila (242), Fontscaldetes (8) i masos (15).

El poble va patir fortes convulsions a causa, principalment, de crisis econòmiques i socials. La fil·loxera havia picat amb força. Les primeres es reflecteixen en les actes municipals les quals fan entendre les greus dificultats financeres del consistori per a fer front a les despeses més immediates. Un exemple de l'any 1892¹² és:

“El estado de miseria que atraviesa la población no permite de modo alguno cumplir el Ayuntamiento lo dispuesto por el señor Gobernador Civil de la provincia en circular de cinco de enero último respecto al pago de los haberes atrasados de los maestros, pues dentro de los seis meses que dicha autoridad señala para realizarlo no es posible recaudar de los contribuyentes que se debe por dicho concepto y no tiene el Ayuntamiento más recursos que recurrir a un empréstito o hacer arreglo con los maestros interesados.”

Finalment, l'Ajuntament davant la impossibilitat de demanar un préstec acorda arreglar-ho amb els interessats. L'any 1893 segueix la mateixa tònica i només poden aportar 20 pessetes a les despeses de la Festa Major, per cobrir el viatge dels músics de Montblanc.

A meitat de la dècada dels vuitanta del segle passat succeí un fet que convulsionà el poble. El 19 d'agost de 1884, el rector, Ramon Vives i Ferrer, fou assassinat. La primera versió atribuï el fet a qüestions polítiques —Cabra era un dels feus republicans— fruit de la rivalitat existent entre les dues faccions del poble. El motiu és que els republicans volien organitzar el seu propi ball davant de l'església, fet al qual el rector es va oposar. Les autoritats, temeroses que el conflicte s'expandís, partiren de la suposició que el mòbil era el robatori de la rectoria.¹³

Les actes municipals també recullen un altre fet¹⁴ que va passar poc abans de la creació de la Societat. L'any 1893¹⁵, set homes de Cabra foren jutjats per un consell de guerra per “amenazas a fuerza armada”. El consistori va fer les gestions oportunes per aconseguir l'alliberament dels empresonats i per aquest motiu un membre de l'Ajuntament es desplaçà a Barcelona, on trobà altres vilatans, per realitzar la missió. Aquesta va tenir èxit, tal com es manifesta en la sessió del 30 d'abril de 1893¹⁶:

“El señor Presidente con sumo placer participa al Ayuntamiento que felizmente el Excelentísimo Señor Capitán General de Cataluña no se ha conformado con la sentencia del Consejo de Guerra, proferido en la causa seguida contra Matías Rovira y seis más de esta vecindad, sobre amenazas a fuerza armada y que ha dispuesto que los procesados Juan Miró, José Vives, Pedro Montalá, Pedro Solé y Antonio Forné, permanezcan en libertad en sus casas hasta tanto el Supremo de Guerra y Marina falle la causa en cuestión, continuando en prisión preventiva el Matías Rovira y el José Miró.”

El primer esbós d'associacionisme que tingué Cabra va esdevenir-se l'any 1884 amb l'elaboració dels estatuts de *La Caritativa Cabrense*, que tenia com a principal objectiu l'ajuda mútua dels socis en cas de malaltia o d'incapacitat per al treball. Va aparèixer en una etapa on les antigues confraries religioses anaven retrocedint i moltes desaparegueren en no percebre numerari dels fidels. Podríem dir que va omplir una mica el buit deixat per aquestes. El reglament¹⁷, elaborat el primer d'abril de 1884, incloïa seixanta articles, dividits en cinc capítols i unes disposicions generals.

El primer capítol, *Objectiu i constitució* (que conté els primers sis articles), exposa la finalitat de la germandat, qui la governarà, quan se'n renovaran els càrrecs, la votació i la validesa d'aquests.

El segon capítol, *De l'admissió dels socis* (articles 6 al 14), tracta dels requisits i les condicions que han de tenir per ser-hi membres.

El tercer, *De les obligacions dels socis* (articles 15 al 27), esmenta el pagament de les quotes (6 rals cada trimestre), causes d'exclusió, de la vetlla dels associats, multes en cas de no obeir les directrius de la societat...

El quart, *Dels socors* (articles 28 al 38), parla de les obligacions dels socis en cas d'estar malalts, de quan han d'avisar el director, de les ajudes que poden rebre, de les malalties que s'inclouen i de les que no, pagament de la caixa en cas de defunció...

El cinquè, *De la Junta* (articles 39 al 53), cita les atribucions que té la junta i les que pertoqueu a cada càrrec (director, tresorer, cobrador, secretari, avisador i infermers).

Per últim, les *Diposicions adicionals* (articles 54 al 60) refereixen algunes funcions de l'avisador; que la societat es mantindrà sempre que hi hagi un mínim de nou socis; i que els canvis en el reglament s'han d'acordar per la junta general en majoria de socis.

Era, en definitiva, una ajuda per als necessitats.

La creació de la Societat i el seu desenvolupament fins a l'any 1936

La primera notícia escrita referent a la Societat d'Agricultors de Cabra és de l'any 1895.¹⁸ En aquesta data un dels socis demana la baixa temporal per buscar feina, "*Francisco Rovira y Rovira como buen socio pide baja temporal por buscar trabajo entre los federados campesinos como buen labrador*". Aquesta data situa la Societat com contemporània de la de Barberà de la Conca¹⁹, amb la qual tenia uns forts contactes i moltes similituds, per la proximitat dels dos municipis. Fins i tot, com queda reflectit en la memòria del III Congreso de la Federación de Trabajadores de la Región Española, dut a terme al Vendrell els dies 5 i 6 de gener de 1896²⁰: "La secció (en referència a Barberà) s'ha ajuntat amb Pira i Cabra i té metge propi sense necessitat de demanar res als propietaris".

D'aquest any tenim constància d'alguns enfrontaments entre la secció de treballadors i altres parcers que s'havien agrupat al costat dels propietaris. A la tardor de 1895 compraren un bosc i posaren en comú blat i vi per tal d'ajudar-se mútuament.²¹

També en el III Congrès, s'hi anota l'activitat dels pagesos de Cabra del Camp.²²

"Cabra.- A les eleccions municipals van triomfar els nostres amics per majoria i minoria comptant-se set regidors federals socialistes. El caciquisme comet atropells i es constitueix en Societat. Se'ls respon practicant la

solidaritat i la propaganda. En solidaritat s'han fet 100 jornals de peó i 5 de llaurança. S'ha establert, a més, un fons de dos quartans de blat i una carga de vi o 20 rals per individu per respondre a les necessitats que sobrevinguin. De propaganda s'ha celebrat una reunió el 14 de setembre en la qual parlaren el president de la secció i el secretari de la del Vendrell; i una altra, al desembre, amb assistència de Solsona i Vidal. Recentment hem comprat un bosc.”

El fet que els propietaris volien modificar les clàusules dels contractes de conreu a causa de la fil·loxera motivà enfrontaments. El 23 de març de 1895 hi hagué dos ferits al poble.²³

En l'aspecte agrícola la situació del poble era més crua. L'any 1896 comentaven que només en collirien la meitat de l'any passat i preveïen que per a la propera, només una quarta part. També s'esmenta “d'aquí dos anys ni un sol cep no s'haurà salvat de la plaga fil·loxèrica”. Aquest seguit de males collites també es va reflectir l'any 1902, on es declarava que s'havia collit molt menys de la meitat que anys anteriors. En aquest principi de segle les desavinences entre propietaris, per un costat, i parcers i mitgers, per altre, a causa de la intransigència dels propietaris de després de la fil·loxera, per no pagar millores o per no ajudar a pagar els nous ceps, produïren la tallada de 200 avellaners propietat de Josep Solé²⁴ a principi de 1903.²⁵

Els primers estatuts²⁶ que coneixem de la Sociedad de Trabajadores Agrícolas de la Villa de Cabra són de l'11 de juny de 1905.²⁷ No són els primers, ja que s'esmenta “*que reconocida la conveniencia de reformar los Estatutos y Reglamento, por que se ha venido rigiendo la expresada Sociedad hasta el presente*”. Es troben dividits en vuit capítols²⁸ que engloben 35 articles.

En el capítol primer, article segon, es on trobem els objectius de la Societat:

“La Sociedad además del fomento y desarrollo de los intereses agrícolas de los asociados, mutua protección en los casos que se dirán y buenas relaciones entre los mismos, tiene como especiales: 1º la formación de depósitos de toda clase de semillas y productos agrícolas, propios del país necesarios a los asociados, formado por las aportaciones de los mismos socios, según luego se dirá o por compras al por mayor más beneficiosas, si así lo acuerda la Sociedad, cediéndolas en venta o préstamo a los asociados, en la forma, término, participación y garantía que se acuerde. 2º la compra y venta de toda clase de bienes inmuebles y derechos reales, bien para el uso y establecimiento de la Sociedad o para su especulación, cultivo o aumento del capital social; y 3º el recreo lícito y honesto de los socios en el local social.”

Aquests estatuts tingueren poca durada a causa, principalment, de la Llei de sindicats de l'any 1906 que motivà que aquestes haguessin d'amotllar-se a les directrius i a les possibilitats que la nova llei oferia. L'any 1912 és quan es renovaren, novament, els Estatuts que perduraren fins a la seva dissolució. Aquesta data és molt important i clau per al posterior desenvolupament de la Societat, ja que s'acordà la compra d'un terreny per edificar-hi la casa social, fet que enfortí el nucli cooperatiu.

El 25 de març de 1912 en la sala del primer pis de la casa del carrer de la Creu, núm. 13 (cal Giner), davant del notari de Valls Joaquim Freixas i Martorell²⁹, els membres de la Junta³⁰ i els 48³¹ socis presents en l'acte, acorden "*dadas las necesidades de la clase agrícola y los beneficios que a las asociaciones conceden las leyes vigentes, les encarecía la conveniencia de constituirse en Sociedad*" la redacció "*después de haber estudiado los de la Sociedad de Barberà*" dels nous Estatuts.

Aquests estan dividits en tres títols, el primer repartit en cinc capítols i els altres dos en un d'únic, i consten de 51 articles. Els apartats que tracten són:

Títol I, *De la Societat en general*.

Capítol 1r, *Denominació, objectiu i domicili de la Societat*, articles de l'1 al 4. Es canvia el nom, passant a denominar-se Sociedad Agrícola de Cabra i s'amplien els objectius, en relació amb els Estatuts de 1905, recollits en l'article 2n:

"La Sociedad además del fomento y desarrollo de los intereses agrícolas de los asociados, basada en la mutualidad y las buenas relaciones entre los mismos tiene por especiales fines: A. El depósito y almacenaje en común de toda clase de productos agrícolas aportados por los socios para su elaboración, custodia, conservación y venta al mercado, así como la compra de toda clase de artículos destinados a la producción, al fomento agrícola y al comercio, con destino a los mismos socios: B. La compra y venta de toda clase de bienes inmuebles y derechos reales, bien para el uso de la Sociedad en general, bien para la especulación, cultivo, explotación, instrucción agrícola o para aumento o garantía del capital social: C. La instrucción elemental y agrícola y recreo lícito y honesto de los socios y sus familias: D. El establecimiento de una caja de ahorros entre los socios y el de un Monte-pío para el auxilio de sus enfermos, inválidos y ancianos inútiles para el trabajo, cuya caja y Monte-pío se regirán por un reglamento especial interior que deberá ser aprobado en junta general de asociados: E. El desarrollo y fomento del crédito agrícola garantizándose mutuamente los asociados las operaciones de descuento que practiquen en el Banco de Valls, Banco de España y otros establecimientos de crédito o los de préstamo que realicen con otra persona o asociación."

Aquests Estatuts, que seran els definitius, tenen dues finalitats més que les reflectides en els anteriors. Els tres primers apartats són els mateixos; cal destacar la importància donada al lleure i a la cultura. Els punts C i D són nous; el primer tracta de crear una mutualitat per ajudar els socis malats i l'altre, sobre el desenvolupament del crèdit agrícola.

Capítol 2n, *Dels socis, els seus drets i obligacions*, articles del 5 al 12. S'enumeren quatre classes³² de socis (de número, transeünts, protectors i honoraris), i els drets i les obligacions que tenien. Per demanar l'ingrés a la Societat cal ser proposat per dos socis. Només pagaven quotes els socis de número i els transeünts, la quota ordinària que acordi la Junta General. A la mort d'un soci de número, la seva vídua i els seus fills quedaven de dret formant part de la Societat; les altres classes de socis no en transmeten cap. Si algun soci es donava de baixa de la Societat es realitzava un balanç per comprovar si hi havia

pèrdues o guanys. En cas d'haver-hi beneficis tenia dret a percebre la part de capital que li corresponia però només el rebia passats vint anys. Si hi havia pèrdues pagava la part proporcional d'aquestes.

Capítol 3r, *De la direcció i govern de la Societat*, articles del 13 al 22. La direcció i el govern de la Societat anava a càrrec d'una junta directiva composta per: un president, un vicepresident, un comptador, un tresorer, tres vocals, un secretari i un vicesecretari, els quals, tret dels dos darrers, eren gratuïts si ho acordava la junta. Cada any a primers d'agost es practicava un balanç per tractar de l'estat de comptes i es renovava la Junta Directiva. Cada dos anys es reemplaçava totalment, cinc persones el primer any i les quatre darreres el segon. La Junta Directiva es reunia en sessió ordinària una vegada al mes i en extraordinària sempre que la convoqués la Junta o per escrit de dotze socis. També existia una Junta Consultiva, formada per tots els expresidents i els socis honoraris, que estudiava assumptes que li eren consultats.

Capítol 4t, *De l'administració de la Societat*, articles del 23 al 27. L'administració requeria en la Junta Directiva, que tenia poder per delegar la seva representació en plets, compra de béns, etc. La signatura social la tenia el president, que també la podia delegar, previ coneixement de la Junta, a qualsevol persona. Tot soci podia demanar productes i préstecs en metàl·lic que necessités per a treballs agrícoles. Aquests podien tornar-lo juntament amb els interessos de tres maneres: en metàl·lic al comptat, en metàl·lic a pagar en la propera collita i en fruits equivalents el valor que havia de tornar.

Capítol 5è, *Prescripcions generals*, articles del 28 al 32. Tot soci que es trobés al descobert d'una quota anual seria amonestat i, transcorregut un semestre, si encara no estava al corrent del pagament, seria expulsat de la Societat perdent tots els drets, encara que podia ser una altra vegada admès si pagava tot el que devia. També eren exclosos de la Societat els socis que es neguessin a realitzar el servei personal, els que sense motiu justificat deixessin de pagar els fruits, les mercaderies..., els que no complissin els Estatuts i els qui anessin en contra de la Societat. Contra l'acord d'expulsió es podia recórrer a la Junta General amb el suport d'altres dos socis. El dictamen de la Junta era definitiu.

Títol II, capítol únic, *Del funcionament i règim de la Societat, en quant al desenvolupament i foment del crèdit agrícola*, articles del 33 al 48. Es tracta d'un dels fins de la Societat: garantir mútuament als associats les operacions que realitzin amb els bancs o amb qualsevol persona. Els socis han de respondre amb els seus béns i a proporció dels seus crèdits de qualsevol operació que altres socis deixessin de complir. La Junta Directiva fixava, anualment, el crèdit que concedia a cada un dels associats perquè l'entitat garantís les operacions de préstec o descompte que realitzessin dins d'aquest límit. La responsabilitat d'un soci fineix a la seva mort. Tots els anys la Junta General Ordinària fixarà l'interès que durant l'any hagi de percebre la Societat pels préstecs fets als socis, la quantitat ingressada s'acumularà al capital social. La representació per als actes referents al crèdit agrícola recau en el president, que tindrà caràcter de gerent.

Títol III, capítol únic, *De la reforma dels Estatuts i altres conceptes*, articles del 49 al 51. Els Estatuts podien ser modificats per pròpia iniciativa de la Junta General o per petició d'almenys deu socis. En cas de dissolució de la Societat es practicaria un balanç per part de la Junta Directiva de caire liquidador, pagant-se totes les obligacions i repartint la resta entre els socis.

A partir de la redacció dels estatuts i de l'edificació de la casa social començarà una nova etapa de la Societat. En aquesta època també hi va haver noves crisis agrícoles que feren més difícil la vida dels pagesos. L'any 1915 el mildiu³³ va fer perdre la collita del vi: *“Se dio cuenta de los trabajos verificados por la presidencia cerca de los representantes en el Senado y Cortes, para recabar del gobierno se interese en aliviar la crítica situación que atraviesa la agricultura, con la pérdida casi total de la cosecha del vino, debido a la enfermedad del mildew y la escasa cosecha de frutas y granos”*. Tres anys més tard una nova plaga envaí el camp³⁴; va ser el diabló, que afectava el conreu de les avellanès i feia perdre la collita.

L'any 1915 es va construir el molí d'oli. En un primer moment la força que feia rodar la mola per xafar les olives la realitzava un ruc.³⁵ En aquesta data devien sorgir certes tibantors entre alguns membres de la Societat, ja que en una sessió de la Junta³⁶ es tractà el tema i s'acordà la quantitat que havien de pagar els que no anessin a treballar, quan fossin requerits per l'avisador. Les multes eren de 7 pessetes per als carros i 2,50 pessetes per als homes.

El 6 de gener de 1919 se signa el primer contracte³⁷ entre la Societat Agrícola de Cabra del Camp i l'Eléctrica del Gayá per subministrar energia per utilitzar-la com a força motriu, amb les condicions següents:

- “1. La Sociedad Agrícola se compromete a consumir la corriente eléctrica, para poner en marcha los artefactos y maquinaria que tiene instalados para la elaboración del vino y aceite.
2. El precio de la corriente eléctrica será de cincuenta céntimos de peseta por kilowatio-hora y la cuota fija mensual para la conservación del contador será de dos pesetas.
3. La lectura del contador se tomará al finalizar el mes. Esta lectura servirá de base para la extensión de los recibos, los cuales se presentarán al cobro y deberán ser satisfechos dentro de la primera quincena del mes siguiente.
4. El abonado queda facultado para utilizar la corriente continuamente, a excepción de las horas del alumbrado (desde las cinco de la tarde a las nueve de la noche).
5. Podrá en todo tiempo sin necesidad de diligencias y trámite judicial darse por rescindido el presente contrato, cortar la corriente y suspender el suministro de la misma en los siguientes casos: Cuando el abonado haga una dificación en su instalación sin consentimiento previo del concesionario, cuando impida la entrada en su establecimiento o domicilio a los empleados encargados de la comprobación de los contadores o aparatos y cuando no efectue con puntualidad el pago de las cuentas debidas.
6. La duración de este contrato se hace por cinco años finidos los cuales se entenderá prorrogado por plazos de igual duración, mientras una de las dos partes no avise por escrito a la otra tres meses antes de finir el plazo.”

Un any més tard se signa un altre contracte³⁸, aquesta vegada amb *La Catalana*, que era una companyia d'assegurances contra els incendis. No era la primera que se signava

amb aquesta asseguradora. La pòlissa comprenia tots els béns de la Societat per un import total de 80.000 pessetes, desglossat de la següent manera: 20.000 ptes. per a una casa amb “*sótanos, lagares y desván*” al carrer del Doctor Giné i Partagàs; 10.000 ptes. sobre “*la maquinaria consistente de prensa simil hidráulica, estrujadora, básculas, molino aceitero sin empleo de sulfuro de carbono, motores eléctricos, bombas, todo con sus instalaciones y accesorios, parte de frutos de la cosecha con sus envases, efectos propios de un comercio de vinos, mesas, bancos, mostrador, estanterias, existencias de cafés, azucares, licores, vajilla servicio de café y demás propio de una Sociedad, telones, bambalinas y efectos propios de un teatro de aficionados no permanente ni organizado existente en el mencionado edificio*”, i 50.000 ptes. per als vins només des del 15 de setembre al 15 de desembre de cada any. Aquest contracte tenia una durada de deu anys.

La conflictivitat entre propietaris i parcers no dequeia. L'any 1920, la Guàrdia Civil de Valls es presentà a la població a causa del malestar social. En aquesta data³⁹, al mes de març, la Federació Agrícola de l'Alt Camp⁴⁰ rebia proposicions perquè s'ajudés uns pagesos de Cabra del Camp, ja que els propietaris els havien declarat el pacte de la fam.

L'any 1921, l'entitat s'inscriu en el registre especial de la Secció Agronòmica de Tarragona⁴¹ amb el nom de Sociedad Agrícola (Sindicato Agrícola) de Cabra del Camp, nom que perdurà fins al 1936.

El 1923, es va comprar un terreny per ampliar la Societat. Aquest, en un primer moment, només es va edificar en part, construint-hi el molí de farina. Les moles foren comprades a un antic molí de la població i anaven amb força elèctrica. S'utilitzava per moldre gra, per donar-lo com a pinso als animals. Aquest molí va ser substituït ben haviat per un de nou.⁴²

El 30 de juliol de 1930, la Junta acorda un nou reglament per la germandat destinada a l'auxili mutu dels socis en cas de necessitat. El reglament consta de 21 articles enfocats, gairebé tots, a les ajudes que percebran els socis. Desconeixem el reglament anterior pel qual es regia la germandat, però és probable que tingués com a base la Caritativa Cabrense, ja que alguns articles són iguals i en altres les quantitats que el malalt ha de rebre són més elevades.⁴³

A partir de finals de la dècada dels anys vint les millores en la maquinària i en el cafè de la Societat foren constants.⁴⁴ Algunes de les quals són les següents: l'any 1929 s'acorda comprar un ventilador per expulsar el baf del vi. En la sessió del 13 d'octubre de 1930 s'aprova la compra d'una premsa hidràulica i fer una renovació en el molí d'oli. Un any més tard, es compra una bàscula per pesar bocois per evitar les diferències de pes que es trobaven amb els comerciants; aquesta podia pesar fins a 2.000 kg i es va comprar a la companyia Fills d'A. Arisó de Barcelona pel preu de 1.500 ptes. La renovació de la maquinària del celler s'anava amortitzant en deixar una pesseta per càrrega de vi la qual es deduïa dels augmentos (fet que va passar en els anys 1931 i 1932). Quant a la compra de material per adequar el cafè i també per al lleure dels socis, podem mencionar: la compra, el 26 de març de 1930, d'una màquina per fer cine; el 1931, es compra una ràdio; el 1932 s'acorda pintar la sala del cafè i del ball amb un pressupost de 1.400 ptes.; al juliol de 1932, s'acorda destinar 150 ptes. a la biblioteca cada any per comprar llibres, acordant-se fer pagar als joves la mateixa quantitat per amortitzar la ràdio; el 1935,

s'acorda que la subscripció a *La Vanguardia* vagi a càrrec de la Societat i que la biblioteca se subscrigui a dos diaris més (un dels quals era *El Diluvio*), i el 1936 es canvien quatre taules de fusta del cafè per unes altres.

Un dels objectius de l'associació era el lleure i la instrucció dels seus socis. Quant al lleure, la Societat tenia un petit teatre en el qual un grup d'aficionats de l'entitat representava obres. També se celebrava l'1 de maig amb gran festa, com ho demostra l'any 1931 amb la contractació d'una companyia de teatre de Barcelona o l'any 1935 que demanen a la Unió de Cooperatives de Catalunya un conferenciant perquè desenvolupi el tema: *Dels beneficis que porten les cooperatives*.

Per a la instrucció de les persones es feren intents per edificar unes escoles noves, ja que les existents no reunien les condicions higièniques i l'espai era molt reduït. En la sessió del 21 d'octubre de 1933 s'esmenta que l'inspector de primera ensenyança només permet trenta alumnes en l'escola situada a l'ajuntament; per aquest motiu la meitat dels nens hi hauran d'anar al matí i els altres a la tarda. Es creà una comissió composta per la Societat, el Sindicat, l'Ajuntament i el Consell Social de Primera Ensenyança per estudiar l'assumpte. Aquestes motivacions no arribaren a plec de bé, però el que sí que va aconseguir la Societat, el 1931, fou que a l'escola es fes una classe de "caràcter agrícola" per donar orientacions sobre agricultura als nens. Per aquest fet pagaven 110 pessetes anuals al mestre.

L'entitat també disposava d'una màquina per batre i en alguna ocasió era llogada a altres entitats perquè fessin la batuda.⁴⁵

L'any 1933, hi ha un nou contracte⁴⁶ entre l'Eléctrica del Gayá i la Societat d'una durada de cinc anys. El preu del quilovat/hora és de 75 cèntims. Amb les condicions que pot fer servir la força elèctrica durant tot el dia menys en les hores d'enllumenat (de cinc de la tarda a les nou de la nit) i durant la verema no es pot accionar el molí de farina, només quan les premses del vi no funcionin. La potència i el preu de la força motriu és el següent:

"El fluido que necesite para accionar toda la maquinaria instalada para molienda de piensos, elaboración de aceite y vino, con un total de veinte caballos. El precio de la corriente eléctrica para fuerza motriz será de veinticuatro céntimos de peseta el kilowatio-hora consumidos en la elaboración o molturación de piensos, cuarenta céntimos de peseta el kilowatio-hora en la elaboración de aceite y cincuenta céntimos de peseta el kilowatio-hora en la del vino y la cuota fija para la conservación de cada contador será de dos pesetas mensuales."

A principi de 1936 hi va haver molt d'enrenou a la Societat. El dia 3 de febrer d'aquell any uns lladres robaren 1.181,45 ptes. El jutge de primera instància de Valls va encarregar-se de les diligències. Aquest va fer declarar a diversos individus de la població i traspasà el sumari a Tarragona. Els dubtes requeien sobre un soci de la Societat, exconserge d'aquesta, fet que motivà la seva expulsió de l'entitat l'abril del mateix any.⁴⁷

Saber el nombre de socis és gairebé impossible per la manca de llibres d'aquesta mena. Tot i així, podem aproximar-nos una mica al nombre de socis durant el període 1930-36, per mitjà de les votacions d'entrada de nous socis i de l'expulsió del soci arran

del robatori. La xifra oscil·lava entre 79 i 99. Aquestes dades poden ser enganyoses, ja que en les reunions no devien assistir-hi tots.⁴⁸

L'edifici de la Societat

Ben poca cosa sabem dels béns i de la situació econòmica de la Societat en els primers anys de la seva vida. En un primer moment i fins a la construcció de la casa eren bastant minsos, segons veiem en l'inventari del 1905. L'empenta definitiva es va produir el 1912, que és quan basteixen un edifici propi amb la suficient infraestructura per realitzar les seves activitats: elaboració del vi, oli, moldre farina pels animals, etc.

A través del Estatut de l'any 1905 (11 de juny) sabem quin era el seu capital social. En l'article 5è del capítol segon ho esmenten:

“Dicho capital social consta en la actualidad: 1º De los muebles y efectos siguientes. Una cuba grande de ocho cargas, valorado en veinte y dos pesetas y cincuenta céntimos; dos cubas pequeñas de cuatro cargas, valoradas en quince pesetas; un envase de medir vino, de cabida un barrilón⁴⁹, valorado en cuatro pesetas; otro para el mismo efecto, de cabida un porrón y medio, valorado en una peseta y cincuenta céntimos; un envase para medir aceite, de cabida un cuartán y medio, valorado en cuatro pesetas y cincuenta céntimos; dos mesas grandes, valoradas en doce pesetas; otras dos pequeñas, valoradas en seis pesetas; otra redonda, valorada en cuatro pesetas; una docena de sillas, de valor nueve pesetas; cuatro bancos, tasados en ocho pesetas y un mostrador, valorado en once pesetas. 2º Los productos o frutos consistentes, en diez cargas de vino, valoradas en ciento diez pesetas y 3º La cantidad de doscientas cincuenta pesetas en metálico, existentes en caja”.

Només queda el record de la primera casa social de l'entitat encara que en coneixem la ubicació. Es trobava en una casa entre els carrers de la Pica i del Colomer anomenada cal Daniel (renom dels propietaris) o el corral del Manco. D'aquí traslladaren la llar social a una casa situada al carrer de la Creu (cal Giner). Aquesta era de grans dimensions i tenia un antic molí d'oli. L'any 1905 se l'esmenta com la seu de la Societat. La tenien llogada per realitzar les reunions, els balls... Perdurà fins el 1912, data en què la Junta acordà la construcció de la casa al carrer del Doctor Giné i Partagàs. La idea de construir la casa social era un fet en les ments dels associats. Al març, el president, Pau Tous, sol·licita una ploma d'aigua a nom de la Societat per a la casa que pensen construir. El preu de la compra és de 120 pessetes i 5 ptes. anuals per a la conservació de la canonada principal.⁵⁰

El 19 de maig de 1912, a les quatre de la tarda, reunits els membres de la Societat Agrícola en Junta General Extraordinària acorden que per a poder complir els objectius de l'entitat han d'adquirir el terreny necessari per construir el seu edifici.⁵¹ Proposen adquirir una part del terreny que Ramon Adserà Vives posseix a la partida de la Pallissa pel preu màxim de 1.000 ptes. Acorden també nomenar representants Pau Tous Rovira, president, i Andreu Queralt Rosich, secretari, perquè fessin les gestions oportunes. Nou dies més tard, el 28 de maig, les dues parts fan l'escriptura de venda, per la qual Ramon Adserà ven una casa d'uns “*cien palmos de ancho equivalentes a diez y nueve metros*

quinientos milímetros por unos ochenta de largo iguales a quince metros seiscientos milímetros” amb les afrontacions següents: a l’est, amb la carretera nova, al sud amb una altra finca del venedor, a l'oest amb la carretera vella o camí veïnal i al nord amb un terreny de Josep i Antoni Sanabra, pare i fill. El preu de la venda és de 1.000 ptes. El venedor es reserva el dret de carregar o recolzar les bigues en la paret de la casa existent o en l’edificada per la Societat, en cas que ell i els seus decideixin construir-hi.

A l’abril del mateix any sol·liciten a l’Ajuntament el corresponent permís d’obres que els és concedit.⁵² L’edifici principal de la casa va anar pujant amb l’esforç i el treball de tots els socis.⁵³ Les persones que realitzaren el plànols foren els barberencs Joan Esplugas⁵⁴ i J. Fillat Gené. Pel setembre del mateix any, dia de la Santa Creu, es va inaugurar la sala del ball i del cafè, tot i que l’edifici encara no estava acabat. Un any més tard els socis ja pogueren dur la verema, havent-se improvisat una descàrrega a la mateixa sala del ball.⁵⁵

En un primer moment, l’edifici constava de dues plantes. En la primera hi havia la sala del ball, amb llotges, molí d’oli i tarima per fer representacions teatrals, a sota i a partir de la primera línia de bigues de ferro colat s’hi trobaven els cups. En un costat hi havia la taverna i entremig hi passava el pasadís que donava a les escales per pujar al segon pis. Pujant les escales, en el replà, hi havia una porta que conduïa a la botiga. A dalt, hi trobàvem la sala del cafè, la secretaria, l’habitació del conserge i la biblioteca. Damunt del segon pis hi havia un trespol mort. Aquest espai va quedar ben aviat petit i uns dos anys més tard s’amplià l’edifici per darrere fins a arribar a l’antic camí. Les obres es realitzaren per construir-hi més cups i també una tina de fusta.⁵⁶

A l’agost de 1918, Marcel·lí Forcada i Riera, propietari de la línia elèctrica que dona llum al poble, demanava permís per edificar un cobert adossat a certa alçada a la paret de la casa de la Societat i part a la paret (de la pallissa) propietat de Teresa Sans (vídua d’Adserà) amb l’objecte de col·locar un transformador per regular la força de l’enllumenat de la població. L’entitat li va concedir permís, però havia de col·locar 4 parallamps i, a més a més, havia de comprometre’s a canviar el transformador de lloc, si la Societat li demanava, en un termini de trenta dies.

La Junta es curava en salut davant d’una possible ampliació de l’edifici, idea que devia de trobar-se en la ment dels associats. El 30 de febrer de 1923, la junta general reunida en sessió extraordinària acordà conferir la representació de l’entitat a Tomàs Queralt Moncusí, president, i a Joan Ferran Riba, vicesecretari, perquè gestionessin la compra del terreny per poder ampliar l’edifici. El 17 de març del mateix any⁵⁷, Josep Maria Adserà Sans ven a la Societat el terreny que posseïa al costat d’aquesta. La peça en qüestió és de *“tierra huerta, con una pallisa, de figura triangular, o sea toda la tierra comprendida entre los lindes que se dirán, al Norte mediante pared de unos diez y seis metros con la Sociedad Agrícola, al Sur con el vértice o intersección de los lindes Este y Oeste, la Carretera y la riera, al Oeste con una riera, de una longitud dicho límite de veinte y nueve metros, y al Este con la Carretera en una extensión de veintinueve metros; o sean unos doscientos veinticuatro metros cuadrados, poco más o menos”*. El preu de la venda va ser fixat en 400 pessetes.

El venedor va posar dues condicions: la primera, que la Societat construís un rec o sèquia que portés l’aigua de la font del Gall al seu hort, situat davant de la Societat a l’altre

costat de la carretera, rebent també mitja ploma d'aigua de la que utilitzava la població, i la segona que la pallissa que venia l'havien de tornar a construir en un altre lloc. Les dues foren complertes: la primera per una mina que passa per sota de l'edifici i la segona per la construcció de la nova pallissa. També juntament amb el plec de condicions que havia de tenir⁵⁸, s'esmenta que la Societat hi ha de construir una bassa en l'hort que els va quedar als venedors⁵⁹.

L'entitat va demanar permís per construir-hi el 26 de març de 1923, permís que va ser concedit.⁶⁰ En un primer moment no construïren en tot el terreny, sinó només en una part. Però l'any següent (el 29 de març) es torna a sol·licitar el permís d'obres per edificar en la resta del terreny. Devien sorgir certes tibantors entre la Societat i l'Ajuntament, ja que les noves obres afectaven l'antic camí que passava per darrere de l'entitat i el municipi no volia perdre el pas. Finalment, s'arribà a una decisió salomònica: el camí es perdia podent la Societat edificar fins al torrent, però aquesta havia de deixar quatre pams per poder passar una persona de la carretera a l'antic camí.⁶¹

Al novembre de 1931, la junta acordà fer un magatzem per adobs.⁶² Aquesta decisió no es va dur a terme, però el que feren va ser comprar un magatzem a pocs metres de l'edifici. A l'abril de 1932 se signà la venda⁶³ entre Manuela Solé Pont i la Societat, representada per Antoni Ferré Mari⁶⁴, president, i Joan Sanabra Frígols, secretari, d'un magatzem situat a la carretera de Cabra a Sarral d'unes mides de 12 metres d'ample per 11 de fondària. El preu establert va ser de 9.000 ptes. Al juliol de 1934 s'aprova pavimentar el magatzem.⁶⁵

Altres béns immobles que va tenir els compraren a socis que els devien diners. Per les dificultats econòmiques d'un soci, Antoni Morató, aquest es va veure obligat a vendre's diferents peces de terra per poder afrontar els deutes contrets amb la Societat. Aquesta li va comprar dues peces: la primera, l'any 1934, d'una propietat a la partida de Jordà pel preu de 2.500 ptes., i la segona, un any més tard, a la partida de la Pallissa d'una extensió de 3 àrees 4 centiàrees pel preu de 1.000 ptes.⁶⁶

La Societat, l'any 1935, arrendà una pallissa, situada a la partida de les Eres, a Josep Canela Solanes. La durada de l'arrendament era d'un any i el preu de 25 ptes., amb la condició que l'havia de tornar amb les mateixes condicions que li havien lliurada.⁶⁷

Presidents de la Societat i participació en el govern municipal

El nombre de presidents dels quals tenim dades és molt migrat. Hi ha grans buits entre 1895 i 1926, per la manca de documentació que es conserva. Els noms que sabem es deuen al fet que es realitzaren escriptures o altres actes que s'han guardat. Tampoc no donarem dades de tots els membres que constituïen la junta, ja que el buit encara és més gran. Els presidents que coneixem són aquests:

Agost-1895	Joan Forné	
Abril- 1900	Pau Tous	
Juny-1905	Joan Mestre Batet ⁶⁸	Cal Bisbet
Març-1912	Pau Tous Rovira	Cal Ganso
Octubre-1915	Josep Forné Vives	Cal Pep Raig
Octubre-1917	Ramon Borràs Vives	Ca l'Amàlia
Gener-1919	Ramon Tous Huguet	Cal Ramon Llorençó

Juliol-1922	Josep Queralt Moncusí	Cal Pep Maginet
Març-1923	Tomàs Queralt Moncusí	Cal Tomàs
Març-1924	Rafel Espinach Riba	Ca l'Espinach
Agost-1926 a agost 1927	Ramon Borràs Vives	Ca l'Amàlia
Agost-1927 a agost 1928	Ramon Borràs Vives	Ca l'Amàlia
Agost-1928 a agost-1929	Josep Tudó Vives	Cal Martinet
Agost-1929 a agost-1930	Rafel Espinach Riba	Ca l'Espinach
Agost-1930 a agost-1931	Antoni Ferré Marí	Cal Trenat
Agost-1931 a agost-1932	Antoni Ferré Marí	Cal Trenat
Agost-1932 a agost-1933	Jaume Tous Aluja	Ca l'Esperança
Agost-1933 a agost-1934	Joan Tous Vives	Cal Balenyà
Agost-1934 a agost-1935	Joan Tous Vives	Cal Balenyà
Agost-1935 a juny-1936	Rafel Espinach Riba	Ca l'Espinach
Juny-1936 a setembre-1936	Amadeu Canela Pons	Ca l'Amadeu

Dels primers anys, no tenim cap notícia de la composició de la junta directiva, ni de com s'elegien els càrrecs. Les primeres dades comencen amb els Estatuts del 1905. En aquests s'explica que el primer de gener de cada any es realitzarà un balanç general de l'estat de comptes i, seguidament, es renovarà la junta directiva (article 15). Cada dos anys es renovaran la totalitat dels càrrecs, el primer any cinc per sorteig i el segon quatre (article 20). La direcció estava composta per nou persones (article 16): un president, un vocal primer amb el càrrec de vicepresident, un tresorer, un comptable, tres que substituiran els anteriors, un secretari i un vicesecretari. Les places han de recaure en persones que sabessin llegir i escriure, i la seva elecció s'ha de fer per votació de tots els socis o per sufragi directe de la majoria d'ells, sempre que estiguin al corrent dels pagaments (article 17).

Poques coses havien canviat set anys més tard (1912), quan es redacten uns nous estatuts. Se segueixen les mateixes directrius amb només un canvi. Cada any el primer d'agost es realitzarà una reunió per aprovar l'estat del comptes. Una vegada aprovats, es procedirà a la renovació de la junta directiva en els mateixos termes que els estatuts anterior.

Un altre punt important és el nombre de socis de la Societat que ocuparen càrrecs municipals i cap a quin any aquests arribaren a controlar l'Ajuntament. Aquí també ens trobem amb les mateixes dificultats que ens havien aparegut en fer el llistat dels presidents. Encara que per sort hi ha la llista dels socis assistents a la reunió de l'any 1912, se n'anomenen 57, encara que, segurament, no devien assistir-hi tots.⁶⁹ Aquesta i amb els noms dels membres que han anat apareixent en les actes i en els altres documents fins l'any 1936 els confrontarem amb les persones que regiren el municipi.⁷⁰

Segons aquesta contraposició de noms podem dir que la participació de la Societat en el govern municipal comprèn tots els anys, amb més o menys presència, estant presents en totes les legislatures. Cal esmentar dues èpoques ben diferenciades: en la primera, que aniria des de 1904 fins al 1920, comptaven entre dues i quatre regidories, mai l'alcaldia. Les etapes amb més força foren els anys 1914-1915 i 1918-20, amb 4 regidors. Els primers anys 1904-1911 només en controlaven dues. A partir del 1912, any

Antiga postal de Cabra del Camp, en la qual es veu la Societat

Vals de 5 i 10 cèntims de l'any 1937

de construcció de la casa, la participació de la Societat en l'Ajuntament augmentà i tingueren entre tres i quatre membres, tret de la legislatura de 1916-1917, només amb dues persones. La segona etapa, que aniria des de 1920 fins al 1936⁷¹, salvant l'etapa 1926-1931 en què no tenien el control municipal. Entre el 1920 i el 1926 els regidors socis de la Societat eren majoria en el consistori i posseïren l'alcaldia tret de la legislatura de 1924-26. Ni l'arribada al poder del Directori Militar presidit pel general Miguel Primo de Rivera canvià, en un primer moment, la situació. Aquest substituí, a l'octubre de 1923, els regidors anteriors (n'eren nou), que eren tots de la Societat, i en nomenà un altre en què set dels nou també eren de l'entitat. Aquest últim ajuntament només perdurà des de l'octubre de 1923 fins a l'abril de 1924. En aquest any es tornà a canviar, perdent l'alcaldia, però conservant la majoria en el consistori els de la Societat.

A partir del 1926 i fins al 1931, els de la Societat estaven en minoria, encara que tingueren entre tres i quatre regidors. Cal citar un exemple: al febrer de 1930 hi torna a haver canvis a l'Ajuntament, dividint-se les regidories: quatre entre els majors contribuents del poble i quatre entre exregidors, l'alcaldia va continuar en mans de l'anterior alcalde. Doncs bé, les quatre places que pertocaven a persones que havien estat exregidors anaren a mans de membres de la Societat.

Durant la II República fins a l'any 1936, tots els alcaldes i la major part dels regidors eren socis de la Societat. Els associats eren, bàsicament, d'idees esquerranes.

El Sindicat Agrícola i Cooperatiu (1936-1939)

L'esclat de la guerra civil trasbalsà els fonaments i el moviment cooperatiu de la població. En aquest context cal emmarcar la unió de les dues entitats pageses⁷², la Societat Agrícola (Sindicat) i el Sindicat Agrícola i Caixa Rural⁷³, fet que es va produir pocs mesos després de l'aixecament militar. Fins aquell moment les dues entitats feien vides completament distants i sense cap nexa, cada una tenia el seu edifici i desenvolupava les seves activitats.

La dissolució i la posterior unió va esdevenir-se el 12 de setembre de 1936, a instàncies del Comitè Antifeixista⁷⁴ de la vila.⁷⁵ Reunits al local de la Societat, al carrer del Doctor Giné i Partagàs, núm. 12, es va procedir a la fusió, que es va emparar en un Decret de la Conselleria d'Agricultura i Proveïments de 27 d'agost de 1936. La nova entitat va adoptar el nom de Sindicat Agrícola i Cooperatiu. L'administració se situà en el local de la Societat.

Com a conseqüència de la fusió, les juntes directives de les dues entitats foren dissoltes i se'n nomenà una de nova amb associats de totes dues. L'objectiu fou que "la cooperació agrícola pugui ésser el més eficaç possible a fi de poder assegurar a l'agricultura una realització del seu treball i com a conseqüència un millorament de la seva vida".

Els projectes que la nova junta tenia eren l'ampliació de la cooperativa, traslladant-se a un altre lloc més cèntric, l'ampliació i la modificació de la germandat, etc. Volien posar en pràctica⁷⁶ "tot el que fa referència a l'increment col·lectiu que més tard ha de repercutir en benefici de tots els ciutadans". Aquests desitjos i anhels quedaren en no-res, ja que la guerra en portava de nous: escassetat d'aliments, refugiats de guerra, manca de braços per treballar la terra degut a la marxa al front de la majoria de jovent... i d'altres ja existents com les dificultats econòmiques de les dues entitats.

La primera gran dificultat que hagueren d'afrontar fou la manca d'aliments i la importància de l'intercanvi entre cooperatives. Un exemple va ser l'intercanvi que va tenir lloc al setembre del mateix any, quan la Junta de Abastos de Falset va intercanviar esperit, garrofes i arròs a canvi de patates. La dificultat per obtenir llavor per conrear era molt important. Al setembre es realitzà la comanda de blat de Rússia, que donava bons resultats. A l'octubre es compraren patates a Isidre Vilana, de Montpol (Lleida). Al febrer de 1937 l'entitat va vendre 3.700 kg de patates al Sindicat de Nulles.⁷⁷

A final d'any⁷⁸ la Junta creu que és necessari controlar tota la producció econòmica del poble⁷⁹, per així poder intercanviar els productes excedents per altres de necessaris. Tenia cura que es complís aquest acord la Comissió de Proveïments. Només dos mesos més tard es recorda aquesta obligació de vendre'ls al Sindicat, crida que al llarg de la guerra s'anirà repetint. També s'acorda que tots els ciutadans que com a conseqüència de la guerra s'han establert al poble, si porten queviures de fora se'ls traurà la targeta de racionament.

A l'abril de 1937, la Junta de vendes estudia la manera de regular el pa perquè tothom en tingui fins a la nova collita, i acorda entregar mig quilo de pa per dia i per persona.⁸⁰ També s'estudia la possibilitat que els dos forns del poble passin a ser regulats pel Sindicat. A l'agost, es comprova que la collita de blat no serà suficient per alimentar tota la població, acordant-se racionar el pa i per aquest motiu es nomena una junta⁸¹ perquè ho vetlli. Uns dies més tard la comissió del pa⁸², després de fer un resum de diverses llibretes que les famílies tenen en compte al forner, comprovà que la mitjana que es menjava per persona era de 0,600 g i van creure que aquesta quantitat era suficient per a tothom. També al mes d'agost es prohibeix donar farina al bestiar mentre no n'hi hagi prou per al consum de les persones.⁸³

La marxa de joves cap al front de guerra va motivar que l'entitat fes crides a les persones que restaven a la població perquè anessin a treballar les terres de les famílies que tenien algú a la guerra. Al maig de 1937 s'acordà fer pagar 17 ptes. de multa per cada dia de treball als socis que es neguin anar a ajudar altres famílies necessitades, indicacions que es repeteixen al setembre, en què s'amplià la comissió⁸⁴ que tenia cura de les ajudes. A mesura que avançava la guerra i eren cridades més lleves el problema s'agreujava. Al juny de 1938⁸⁵, el president fa una invocació a fi de no deixar cap espiga de gra. S'ha de col·laborar a fer la collita, i ajudar les famílies més necessitades.

També adequaren alguns articles de la Germandat⁸⁶ que foren els següents: que les vídues amb fills menors de 14 anys rebessin un jornal setmanal fins que el més gran arribés als 14 anys; que els socis majors de 70 anys, si estaven malalts, rebessin dos jornals setmanals, en lloc d'un com es venia fent, i si un es quedava malalt als 65 anys i la seva malaltia arribava a ser crònica també li corresponien dos jornals; i que les vídues sense fills, quan estiguessin malaltes també tinguessin dret a un jornal setmanal.

El sindicat es trobava en una situació econòmica "un xic apurada". Per aquest motiu⁸⁷ s'acordà que de totes les vendes que s'efectuessin el venedor en rebés el cinquanta per cent del valor de la venda, abonant la resta en una llibreta de crèdit de la Caixa Rural. Aquesta quantitat retinguda venia justificada per la necessitat de fer front als seus compromisos, motiu pel qual es creà una comissió de vendes.⁸⁸ Aquest fet no impedí que es destinessin diners al front. Per exemple, a l'octubre del 36 en donen

500 ptes. i la mateixa quantitat, al desembre de 1937, destinada a la compra de roba per als soldats.

Per la dificultat per tornar canvi, la Junta Directiva cregué que fóra necessari fer uns vals, que tinguin la garantia de l'entitat, d'una pesseta, 25 cèntims, 10 i 5 cèntims a fi de facilitar el canvi en monedes de poc valor.⁸⁹

A principi de gener de 1938⁹⁰, es va presentà una comissió de la Col·lectivitat d'Agricultors⁹¹ del poble amb el propòsit de sotmetre's al control del Sindicat, amb els mateixos drets i deures que els altres socis. La Junta ho acordà.

Les juntes que hi van haver (tres) després de la unificació de les dues cooperatives tenien un denominador comú que era la major presència de membres de l'exsocietat, els quals, ja sigui perquè eren més socis o per la situació política del moment, ocuparen la major part places del Sindicat. Això no vol dir que no hi hagués socis de l'antic sindicat; n'hi havia, però en un nombre molt baix. També els socis de la Societat controlaren, amb poques excepcions, totes les regidories i alcaldies del període de la guerra civil.

La primera junta de la nova entitat va ser nomenada el mateix dia de la fusió, o sigui el 12 de setembre de 1936. En formaven part: president, Antoni Ferré Marí de cal Trenat; vicepresident, Amadeu Canela Pons de ca l'Amadeu; tresorer, Josep Rovira Montserrat de cal Vilallonga (exsindicat); comptador, Josep Rovira Tous de cal Gineret (exsindicat); vocals, Ramon Rovira Marquès de cal Macià, Pau Mateu Forné de cal Vermell (exsindicat), Josep Mestre Forné de cal Bisbet, Josep M. Morató Vives de cal Sec, Josep Sarró Queralt de cal Fregaire (exsindicat), Francesc Guivernau Queralt de cal Planter i Joan Inglès Rovira de cal Valeri; secretari, Joan Sanabra Frígols de cal Sanabra; i vicesecretari, Josep Tous Rovira de cal Gallard (exsindicat). Dels tretze membres, vuit provenien de l'exsocietat i tres de l'exsindicat. La majoria procedien de la Societat⁹² i molts d'aquests ja hi havien ocupat càrrecs com els dos primers expressidents de l'entitat o del secretari que ho havia estat des de, almenys, 1927 fins al 1936.

La següent junta és de l'agost de 1937.⁹³ Estava formada per: president, Joan Ferran Riba del Molí de la Vila; vicepresident, Enric Mateu Mestre de cal Gaspanet; i els altres membres eren Joan Juan Marquès de cal Bocí (exsindicat), Gabriel Cervelló Solé de cal Joan Marí, Josep Rovira Montserrat de cal Vilallonga (exsindicat), Josep Targa Parés de cal Bo, Josep Robert Queralt de cal Daniel, Ramon Moncusí Concepció de cal Maginet i secretari Joan Sanabra Frígols de cal Sanabra. Dels nou citats set eren de l'exsocietat i dos de l'exsindicat. La majoria torna a ser per a la Societat. Al setembre del mateix any hi ha una reestructuració a la junta, el president dimiteix⁹⁴, ocupa el càrrec Enric Mateu Mestre, com a vicepresident Gabriel Cervelló Solé i Joan Ferran Riba passa a ser el comptador. A causa de la mobilització dels joves, al juny de l'any següent és president Gabriel Cervelló.

La tercera i darrera junta nomenada a l'agost del 38, de la qual només retenim vuit noms set dels quals havien estat membres de la Societat i només un de l'exsindicat, foren: president, Gabriel Cervelló Solé de cal Joan Marí i les altres persones de la junta que coneixem són Joan Ferran Riba del Molí de la Vila, Josep Targa Parés de cal Bó, Antoni Garriga Badia de ca l'Elvira, Ramon Aluja Solé de cal Ramon de la Pepa, Francesc Canela Cunillera de cal Mason, Andreu Tous Amenós i Pere Guasch Ferré de ca l'Esquerrer (exsindicat).

Com podem observar la presència de membres de la Societat era majoritària i ocuparen, sempre, el càrrec de major representació el de president, ja que els quatre que va tenir aquest Sindicat havien estat socis de la Societat. Aquesta major força també es comprova en el fet que el centre d'operacions era l'edifici de la Societat i se seguïen anotant les actes i els inventaris en els seus llibres.

Bona part de les setze persones de la Junta que provenien de la Societat ja havien tingut càrrecs en aquesta i un bon nombre havia estat a l'Ajuntament.⁹⁵ Els qui desenvoluparen tasques en totes dues foren:

–Canela Pons, Amadeu, de ca l'Amadeu: Sindicat = vicepresident (1936-37). Societat = membre de la Junta 1905 (juny) i president (1936).

–Cervelló Solé, Gabriel, de cal Joan Marí: Sindicat = comptador, després sotspresident i finalment president (1937-38), i president (1938-39). Societat = tresorer (agost 1932 a agost 1934).

–Ferran Riba, Joan, del Molí de la Vila: Sindicat = president i després comptador (1937-38), membre de la junta (1938-39). Societat = vicesecretari (març de 1923) i tresorer (agost 1934 a agost 1936).

–Ferré Marí, Antoni, de cal Trenat: Sindicat = president (1936-37). Societat = president (agost 1930 a agost 1932).

–Garriga Badia, Antoni, de ca l'Elvira: Sindicat = membre de la junta (1938-39). Societat =vocal 2n (agost 1931 a agost 1933).

–Guivernau Queralt, Francesc, de cal Planter: Sindicat = vocal (1936-37). Societat = vicesecretari (1936).

–Mateu Mestre, Enric, de cal Gaspanet: Sindicat = vicepresident i més tard president (1937-38). Societat = vicesecretari (agost 1928 a agost 1931).

–Morató Vives, Josep M., de cal Sec: Sindicat = vocal (1936-37). Societat = comptador (agost 1928 a agost 1930).

–Sanabra Frigols, Joan, de cal Sanabra: Sindicat = secretari (1936-38). Societat = secretari (1927-36).

–Targa Parés, Josep, de cal Bo: Sindicat = membre de la junta (1937-39). Societat = vocal 1r (agost 1929 a agost 1931).

La fi d'aquest Sindicat, i per descomptat de totes les idees renovadores que les diferents persones provinents de la Societat li varen aportar, va finir a principi de gener de 1939. L'1 de març de 1939 es va realitzar la primera acta⁹⁶ del rebrotat Sindicato Agrícola y Caja Rural, entitat que agrupava, abans de la guerra, els propietaris amb més terres i d'ideologia dretana i que va ser fusionat amb la Societat. Unió efectiva en l'àmbit econòmic però no gaire en el social, ja que cada un va continuar mantenint i desenvolupant els seus actes en les seves respectives llars socials.

En aquesta acta, en primer lloc es procedeix a unificar “*las dos entidades agrícolas locales que existían en esta villa y que antes del 19 de julio se denominaban Sindicato Agrícola y Caja Rural y Sociedad Agrícola y el Sindicato Agrícola y Cooperativo*” sota el nom de *Sindicato Agrícola y Caja Rural* (adherit a la CNS). En segon lloc, s'ordena “*el cese inmediato de la Junta que actuó durante los últimos tiempos de la dominación roja y que se proceda a la constitución de un inventario-balance de la situación económica de dichas entidades*”. Per últim, es constitueix la nova Junta.

Notes

¹ La documentació que es conserva de la Societat es troba guardada a l'Arxiu de la Cooperativa Agrícola de Cabra del Camp (ACACC). Només hi resta un llibre d'actes que abasta des del 17 d'agost de 1929 fins al 17 de desembre de 1938 (bona part de les actes, sobretot del principi i del final, no es poden llegir en trobar-se molt malmeses), un llibre d'inventaris de l'any 1927 al 1938, i diferents documents solts des del 1905 fins al 1936, sobretot escriptures i certificacions d'actes.

² A partir de la publicació del Reial Decret de 27 de juny de 1916, pel qual es va aprovar la reforma de la nomenclatura geogràfica d'Espanya, el poble passà a denominar-se Cabra del Camp. Arxiu Municipal de Cabra del Camp (AMCC), llibre d'actes 1916-1918, foli 22, sessió del 13 d'agost de 1916.

³ Les dades, les hem extret d'un Amillament del 1854 conservat a l'AMCC; Ruy-Fernández, J., *Notas Estadísticas e Históricas de la villa de Cabra del Campo*, treball inèdit, Cabra del Camp, 1918, pàg. 1 i 2; i d'un Cadastre del 1946 dipositat a l'Arxiu Històric de Tarragona (Fons Hisenda, secció Amillaments, 602).

⁴ Ruy-Fernández, J.; *Notas...*, pàg. 7.

⁵ Cabra del Camp havia format part de la vegueria de Montblanc. En aquesta el jornal equivalia a 45 canes en quadre, és a dir, 2.025 canes quadrades que corresponia a 0,4928 ha. Vegeu: Cardó Soler, J., *L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 1983, pàg. 96 i 101, nota 7.

⁶ L'any 1918 les extensions d'oliveres, ametllers i avellaners són donades conjuntament.

⁷ Pedrero Caballero, E., *Guía de Valls y su partido*, Valls 1900, pàg. 175-178; i Ruy-Fernández, J. *Notas...*, pàg. 7.

⁸ Pedrero Caballero, E., *Guía de Valls...*, pàg. 177-178.

⁹ Gran Geografia Comarcal de Catalunya, volum 5, Barcelona, 1992, pàg. 252-253.

¹⁰ AMCC, Padró d'habitants del 1938.

¹¹ Ruy-Fernández, J., *Notas...*, 1918, pàg. 4.

¹² AMCC, llibre d'actes 1892-1893, sessió del 14 de febrer de 1892.

¹³ Mayayo Artal, A., *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya 1893-1994*, Ed. Afers, Barcelona, 1995, pàg. 35.

¹⁴ El motiu va ser l'enfrontament entre gent de Cabra i del Pla de Santa Maria per qüestions d'aigües. Per aquest fet va haver d'intervenir-hi la guàrdia civil amb la qual s'hi van encarar els de Cabra. Informació facilitada pel Sr. Joan Inglès Rovira, de cal Valeri, que ho havia sentit explicar a casa seva, ja que un dels processats, Maties Rovira, de cal Macià, era el seu padrí.

¹⁵ AMCC, llibre d'actes 1892-1893, sessió del 8 d'abril de 1893.

¹⁶ AMCC, llibre d'actes 1892-1893, sessió del 30 d'abril de 1893.

¹⁷ La junta estava composta per: president, Joan Queralt Batet; vicepresident, Joan Rovira Batet de cal Nisso; vocals, Josep Ferrando Fortuny de cal Foguet, Joan Forné Parés de cal Castilleta i Antoni Gavaldà Queralt de cal Xiribotenc; i secretari, Pere Forné Parés de cal Castilleta.

¹⁸ Col·lecció de Josep Rovira de cal Biuret.

¹⁹Sobre la Societat de Barberà vegeu: Fuguet Sans, J., “El naixement del primer celler cooperatiu de Catalunya”, a *L’Avenç*, núm. 19, Barcelona, 1979, pàg. 71-73; íd., *El Primer Celler Cooperatiu de Catalunya i de l’Estat Espanyol: “La Sociedad de Trabajadores Agrícolas del Pueblo de Barberá”*, Obra Agrícola de “la Caixa”, Barcelona, 1980; Fuguet, J.-Mayayo, A. (ed.), *El primer celler cooperatiu de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994.

²⁰Gavaldà Torrents, A., *L’associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*, IEV, Col·lecció Biblioteca d’Estudis Vallencs, volum 1, Valls, 1989, pàg. 136; Mayayo Artal, A., *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la guerra civil*, Centre d’Estudis de la Conca de Barberà, Montblanc, 2a ed., 1994, pàg. 169.

²¹Gavaldà Torrents, A.; *L’associacionisme...*, volum 1, pàg. 134.

²²Gavaldà Torrents, A.; *L’associacionisme...*, volum 1, pàg. 135-136.

²³Mayayo Artal, A., *La Conca de Barberà...*, pàg. 166.

²⁴Es tracta de Josep Solé i Canela, de cal Canela, un dels propietaris amb més terres del terme.

²⁵Gavaldà Torrents, A., *L’associacionisme...*, volum 1, pàg. 226, 229 i 261.

²⁶ACACC, fons Societat, Estatuts 1905.

²⁷Els socis que consten en l’acta notarial són segurament els membres de la Junta Directiva: Joan Mestre Batet de cal Bisbet, Joan Tous Queralt de cal Balenyà, Josep Miró Soberano de cal Barrí, Francesc Rovira Rovira de cal Biuret, Salvador Mateu Gil de cal Gaspar, Josep Robert Miró de cal Daniel, Antoni Forné Ferré de cal Púsquies, Amadeu Canela Pons de ca l’Amadeu i Antoni Aluja Robert de ca l’Anton Marí.

Agraeixo a Ramon Espinach Mestre de ca l’Espinac, Teresa Gavaldà Vives de cal Catarreta, Joan Inglès Rovira de cal Valeri, Josep Montalà Robert de cal Pep Matxit, Joan Tudó Forné de cal Martinet i Josep Vendrell Montserrat de cal Llarg l’ajuda en facilitar-me els renoms de casa de totes les persones que s’esmenten en el treball.

²⁸Aquests són: capítol 1r *Denominació, objectiu i domicili de la Societat*, articles 1 al 4; capítol 2n *Capital social*, articles 5 al 6; capítol 3r *Dels socis i de les seves obligacions*, articles 7 al 10; capítol 4t *Dels drets dels socis*, articles 11 al 14; capítol 5è *De la direcció i govern de la Societat*, articles 15 al 22; capítol 6è *De l’administració de la Societat*, articles 23 al 27; capítol 7è *Prescripcions penals*, articles 28 al 31, i capítol 8è *De la reforma dels Estatuts i altres conceptes*, articles 32 al 35.

²⁹ACACC, fons Societat, acta 1912.

³⁰Composta per: president, Pau Tous Rovira de cal Ganso; vicepresident, Tomàs Queralt Moncusí de cal Tomàs; comptador, Joan Forné Inglès de cal Gaspar; tresorer, Valeri Queralt Batet de cal Penca; vocal 1r, Andreu Tous Queralt de cal Raig; vocal 2n, Salvador Mateu Gil de cal Gaspar; vocal 3r, Josep Moncusí Martí de cal Maginet; secretari, Andreu Queralt Rosich de cal Duc, i vicesecretari, Josep Forné Vives de cal Pep Raig.

³¹Encara que potser no hi assistiren tots els socis, en comptem 57 (48 socis més 9 de la junta). És la primera i única llista de membres de la Societat que es conserva; per ordre alfabètic, són els següents: Pere Aluja Robert de cal Pere Marí; Felip Amenós Queralt de cal Felip; Carles Canela Fonollera de cal Manso; Francesc Canela Cunillera de cal

Mason; Rafel Espinach Riba de ca l'Espinach; Ramon Esplugas Foguet de cal Boira; Josep Ferran Pedro de cal Catarro; Andreu Ferré Amorós de ca l'Andreu Llarg; Andreu Ferré Ribé de ca l'Andreu Marí; Joan Ferré Vallvé de cal Trenat; Joan Forné Aubia de cal Pastoret; Antoni Forné Ferré de cal Púsquies; Joan Forné Inglès de cal Gaspar; Josep Forné Vives de cal Pep Raig; Josep Antoni Forné Vives de cal Panissola; Marcel·lí Fortuny Pedro de cal Marcel·lí Catarro; Joan Grimau Guasch de cal Fuster del Pobillet; Joan Guivernau Coll de cal Pimpam; Joan Guivernau Miró de cal Pimpam (pare i fill); Josep Huguet Cardó de cal Negret; Joan Inglès Vives de cal Valeri; Josep Mateu Ferrando de cal Blanc; Salvador Mateu Gil de cal Gaspar; Ramon Mercadé Ramon de cal Tronc; Joan Mestre Batet de cal Bisbet; Josep Miró Soberano de cal Barri; Josep Moncusí Martí de cal Maginet; Josep Morató Vidal de cal Pep Sec; Ramon Parés Guivernau; Roc Porta Guivernau de cal Sàrria; Josep Queralt Batet de cal Pere Xanquet; Valeri Queralt Batet de cal Penca; Pere Queralt Corbella de cal Pipet; Pau Queralt Guasch de cal Xanquet; Josep Queralt Moncusí de cal Pep Maginet; Tomàs Queralt Moncusí de cal Tomàs; Josep Queralt Portas; Andreu Queralt Rosich de cal Duc; Joan Riba Guinau dels Molinets; Pere Robert Miró de cal Butxaques; Antoni Roig Vendrell de cal Castilla; Joan Rovira Canals de cal Nisso; Camilo Rovira Forné de cal Camilo; Josep Rovira Inglès; Ramon Rovira Marquès de cal Macià; Francesc Rovira Rovira de cal Biuret; Joan Santó Tort de cal Santó; Pere Solé Vives de cal Peret de la Masia (del doctor Fèlix, actualment dita del Mitger); Francesc Targa Vives de cal Bo; Ramon Tous Huguet de cal Ramon Llorençó; Andreu Tous Queralt de cal Raig, Joan Tous Queralt de cal Balenyà; Joan Tous Rovira de cal Joan Ganso; Pau Tous Rovira de cal Ganso, "Pau Ganso"; Josep Tudó Vives de cal Martinet; Joan Vives Amenós de cal Joan Pampa; i Pau Vives Canela de cal Po.

³²En els Estatuts de 1905 només hi havia una classe de socis: els de número, amb els mateixos drets i les mateixes obligacions (art. 8).

³³AMCC, llibre d'actes municipals 1914-1916, foli 30v, sessió del 15 d'agost de 1915.

³⁴Gavaldà Torrents, A., *L'associacionisme...*, volum 1, pàg. 317.

³⁵Informació facilitada per Joan Tudó Forné, al qual haig d'agrair la seva amabilitat en proporcionar-me dades i informació per a aquest treball.

³⁶ACACC, fons Societat, acta de l'1 d'octubre de 1915. Còpia del 20 de febrer de 1916.

³⁷ACACC, fons Societat, contracte de l'electricitat 1919.

³⁸ACACC, fons Societat, contracte d'assegurances 1920.

³⁹Gavaldà Torrents, A., *L'associacionisme...*, volum 1, pàg. 416 i 417.

⁴⁰Creada al mes de desembre de 1919. Va ser el primer projecte d'unió d'entitats associatives de la comarca, basada, en una primera fase, en la potencialitat d'aconseguir adobs. Gavaldà Torrents, A., *L'associacionisme...*, volum 1, pàg. 409, 425 i 426.

⁴¹ACACC, fons Societat, escriptura de compra 1932.

⁴²Tudó Forné, J. *El moviment cooperatiu de Cabra del Camp durant les tres primeres dècades del segle XX*, treball inèdit, Cabra del Camp, 1989.

⁴³El reglament de La Caritativa Cabrense va ser imprès l'any 1923, fet que demostra que s'utilitzava. Els dos únics reglaments que he localitzat d'aquesta germandat estaven en cases de dos membres de la Societat: Joan Ferran Riba del Molí de la Vila i Pere Queralt Corbella de cal Pipet.

⁴⁴ A partir de l'any 1929 i fins l'any 1939 les informacions estan extretes de l'únic llibre d'actes que es conserva. ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-1939.

⁴⁵ Santesmases Ollé, J., *El cooperativisme agrari a Vila-rodona (1893-1939)*, Centre d'Estudis del Gaià-1, Vila-rodona, 1996, pàg. 159.

⁴⁶ ACACC, fons Societat, contracte de l'electricitat 1933.

⁴⁷ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-1939, sessions del 5-2-1936 i del 27-4-1936.

⁴⁸ Segons el Sr. Joan Tudó Forné, la xifra de socis superava el centenar.

⁴⁹ Segons Joan Tudó, en aquest hi cabien trenta porrons i en un porró un litre.

⁵⁰ AMCC, llibres d'actes 1911-1914, foli 49, sessió del 31 de març de 1912.

⁵¹ ACACC, fons Societat, escriptura de compra 1912.

⁵² AMCC, llibres d'actes 1911-1915, foli 50, sessió del 14 d'abril de 1912.

⁵³ Igual que a Barberà de la Conca. Foguet Sans, J., "La fundació de la Sociedad de Trabajadores Agrícolas del pueblo de Barberá", a *El primer celler cooperatiu de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994, pàg. 72.

⁵⁴ Sobre aquest personatge vegeu: Mayayo Artal, A., *La Conca de Barberà 1890-1939: de la crisi agrària a la Guerra Civil*, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, Montblanc 2a ed., 1994.

⁵⁵ Tudó Forné, J., *El moviment cooperatiu...*, pàg. 1 i 2.

⁵⁶ Tudó Forné, J., *El moviment cooperatiu...*, pàg. 2.

⁵⁷ ACACC, fons Societat, escriptura de venda 1923.

⁵⁸ Les condicions de la pallissa es troben a l'ACACC, fons Societat, condicions de construcció de la pallissa, sense data.

⁵⁹ D'aquesta bassa no hi ha record que fos construïda per la Societat.

⁶⁰ AMCC, llibres d'actes 1922-1929, foli 27, sessió del 26 de març de 1923.

⁶¹ AMCC, llibres d'actes 1922-1929, foli 52v, sessió del 29 de març de 1924.

⁶² ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-1939, sessió del 17 de novembre de 1931.

⁶³ ACACC, fons Societat, escriptura de compra 1932.

⁶⁴ Sobre la seva persona vegeu: Gavaldà Torrents, A., "Els artífexs del setmanari cenetista de guerra "Acció Sindical". Valls (1936-1939)", a *Cultura*, núm 445, Valls, octubre de 1985, pàg. 14-20. En concret pàg. 17.

⁶⁵ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-1939, sessió del 2 de juliol de 1934.

⁶⁶ ACACC, fons Societat, escriptura de compra 1934 i escriptura de compra 1935.

⁶⁷ ACACC, fons Societat, arrendament 1935.

⁶⁸ Creiem que és aquest, ja que en l'acta dels estatuts d'aquell any apareix citat, com a membre de la Junta, en primer lloc.

⁶⁹ Alguns per malaltia o per estar fora de la població no anaren a la reunió.

⁷⁰ Hem trobat els noms dels regidors en les actes municipals conservades en l'AMCC. Aquestes comencen l'any 1904 amb el buit dels anys 1932-36. També ens ha servit la memòria del Sr. Joan Tudó, sobretot pel que fa a final dels anys vint i la dècada dels trenta.

⁷¹ Bona part dels batlles d'aquesta etapa eren socis de la Societat. Aquests foren: Roc Portas Guivernau (1920-22) de cal Sàrria, Joan Inglès Vives (1922-23) de cal Valeri, Josep Tudó Vives (1923-24) de cal Martinet, Joan Tous Vives (1931) de cal Balenyà,

Amadeu Canela Pons (1931-34) de ca l'Amadeu i Enric Mateu Mestre (1934-?) de cal Gaspanet. Aquest últim no sabem quan va deixar l'alcaldia, ja que manquen les actes municipals.

⁷² Igual que va passar a Nulles. Vegeu: Gavalrà Torrents, A.-Santesmases Ollé, J., *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles (1917-1992)*, IEV, Estudis Comarcals 11, Valls, 1993, pàg. 105.

⁷³ La primera corresponia als pagesos i als jornalers de condició més humil, d'ideologia esquerrana. La segona als pagesos amb més propietats, d'idees més dretanes. Aquesta última va ser creada l'any 1915. El seu reglament és del 25 de febrer del mateix any. Construï, quatre anys més tard, el seu celler sota les directrius de l'arquitecte Cèsar Martinell.

⁷⁴ Els components que signen a l'acta són Joan Contijoch de cal Cigró, Joan Tudó de cal Martinet, Francesc Calavera de la masia de la Parellada *Cisco de la Parellada*, Joan Vives de cal Castanya i Josep M. Morató Vives de cal Sec. Aquests cinc eren de la Societat.

⁷⁵ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-1939, sessió del 12 de setembre de 1936.

⁷⁶ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 19 de setembre de 1936.

⁷⁷ Gavalrà Torrents, A.-Santesmases Ollé, J., *Història...*, pàg. 118.

⁷⁸ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 9 de desembre de 1936.

⁷⁹ Seguint ordres emeses de la Generalitat de Catalunya.

⁸⁰ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 12 d'abril de 1936.

⁸¹ Composta per Joan Juan Marquès de cal Bocí i Josep Robert Queralt de cal Daniel.

⁸² ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 3 de setembre de 1937.

⁸³ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 10 d'agost de 1937.

⁸⁴ Hi formaven part Josep Queralt Marí de cal Tomàs, Ramon Morató Vives de cal Sec, Ramon Esplugas Foguet de cal Boira i Josep Queralt Portas de cal Pipet.

⁸⁵ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió de juny de 1938.

⁸⁶ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessions de 26 de setembre, 6 i 21 d'octubre de 1936.

⁸⁷ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 26 d'octubre de 1936.

⁸⁸ Constava dels socis següents: Joan Morató Queralt de ca l'Assumpta, Josep Sarró Queralt de cal Fregaire, Josep Vives Queralt de cal Pep de la Quica, Ramon Moncusí Concepció de cal Maginet i Josep Ferré Canela de cal Pep Cila.

⁸⁹ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 13 de gener de 1937. Degueren arribar a un acord amb l'Ajuntament ja que aquest va emetre bitllets per les quantitats d'1 pta. i 50 cèntims, i el Sindicat per 10 i 5 cèntims.

⁹⁰ ACACC, fons Societat, llibre d'actes 1929-39, sessió del 6 de gener de 1938.

⁹¹ Aquesta, que no tenia res a veure amb la Societat, va ser formada per elements de la CNT i de la FAI al principi de la guerra. Volien que s'adoptés un nou model econòmic, basat en l'autogestió obrera. La col·lectivització comportà la confiscació de béns (sobretot de famílies dretanes) per part dels treballadors. A la població un dels màxims dirigents fou Antoni Ferré Marí de cal Trenat (l'*Anton Trenat*) que en fou president. Estaven instal·lats al carrer Major a cal Queralt o Rendé. Sobre el tema

vegeu: Gavaldà Torrents, A., “Col·lectivitzacions i bombardejos. La reraguarda”, a *Atles d’Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1995, pàg. 252.

⁹²Segons Joan Tudó Forné, la unió de les dues entitats es va fer partint de persones que pertanyien al Centre de Lectura (institució que aplegava socis de totes dues) i en formaren la junta quatre persones de cada cooperativa. Per la Societat, hi havia Antoni Ferré Marí de cal Trenat, Gabriel Cervelló Solé de cal Joan Marí, Joan Sanabra Frigols de cal Sanabra i Joan Ferran Riba del Molí de la Vila; pel Sindicat, Josep Sarró Queralt de cal Fregaire, Francesc Amenós Ferrando de cal Miquel, Pau Mateu Forné de cal Vermell i Josep Rovira Montserrat de cal Vilallonga. En el llibre d’actes, no hi hem trobat cap referència, ni tampoc els citats formaren part de la primera junta ni coincidiren en les altres.

⁹³ACACC, fons Societat, llibre d’actes 1929-39, sessió del 10 d’agost de 1937.

⁹⁴ACACC, fons Societat, llibre d’actes 1929-39, sessió del 25 de setembre de 1937.

⁹⁵Els dirigents del Sindicat que provenien de la Societat i que tingueren càrrecs municipals varen ser 9 sobre 16, i eren: Ramon Aluja Solé de cal Ramon de la Pepa, Francesc Canela Cunillera de cal Mason, Amadeu Canela Pons de ca l’Amadeu, Antoni Garriga Badia de ca l’Elvira, Joan Inglès Rovira de cal Valeri, Enric Mateu Mestre de cal Gaspanet, Ramon Moncusí Concepció de cal Maginet, Josep M. Morató Vives de cal Sec i Ramon Rovira Marquès de cal Macià.

⁹⁶ACACC, fons Cooperativa Agrícola, llibre d’actes del Sindicato Agrícola y Caja Rural 1939-42, sessió de l’1 de març de 1939.